

Ženy v designu

Shrnutí

Genderová rovnost je jedním ze základních cílů Evropské unie (EU). Dosažení tohoto cíle vyžaduje údaje a informace k analýze situace žen a mužů ve všech oblastech politiky. S cílem přispět k aktuálnímu stavu genderové analýzy Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví (EUIPO) analyzoval genderové rozdíly ⁽¹⁾ v oblasti průmyslových vzorů z různých hledisek.

Výchozím bodem je analýza účasti designerek na trhu práce a zjištění rozdílů v zaměstnanosti žen a mužů doplněných o rozdíly v osobních, pracovních a zaměstnavatelských charakteristikách žen a mužů v oblasti designu. Zaměříme-li se na rozdíly v odměňování žen a mužů mezi designéry, umožní nám to pochopit, jak mohou rozdílné charakteristiky žen a mužů vysvětlit rozdíly ve výdělcích, přičemž zbývající nevysvětlené rozdíly v odměňování žen a mužů odhalují nenaplněnost cíle „stejná odměna za stejnou práci“.

Rozdíl v zaměstnanosti žen a mužů mezi designéry nebo nedostatečné zastoupení žen při vytváření průmyslových vzorů se odráží v nižším zapojení žen do zápisu průmyslových vzorů u úřadu EUIPO. Podrobné informace z přihlášek zapsaných průmyslových vzorů Společenství ⁽²⁾ se poprvé používají k analýze účasti žen na vytváření průmyslových vzorů Společenství a charakteristik průmyslových vzorů zapsaných ženami.

Tato zpráva využívá rozsáhlý soubor údajů k prokázání existence genderových rozdílů v designérských povoláních (v EU ⁽³⁾ a v roce 2021 tvořily 24 % designérů ženy) a obdobných genderových rozdílů v zápisu evropských průmyslových vzorů (26 % průmyslových vzorů zapsaných u úřadu EUIPO vlastníky se sídlem v EU mělo v témže roce mezi původci průmyslových vzorů nejméně jednu ženu), tj. genderových rozdílů v oblasti zapsaných průmyslových vzorů

⁽¹⁾ „Genderové rozdíly jsou rozdíly v jakékoli oblasti mezi ženami a muži, pokud jde o úroveň jejich účasti, přístupu, práv, odměňování nebo výhod“, Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE).

⁽²⁾ Genderová analýza původců zapsaných průmyslových vzorů Společenství vychází z 670 000 průmyslových vzorů a 210 000 původců průmyslových vzorů s informacemi o jménu původce v databázích úřadu EUIPO (43 % zapsaných průmyslových vzorů Společenství).

⁽³⁾ Rozdíl v zaměstnanosti žen a mužů mezi designérkami a designéry se odhaduje na základě mikrodát průzkumu pracovní síly (Labour Force Survey, LFS) pro 23 členských států EU (údaje nejsou k dispozici pro Bulharsko, Maltu, Německo a Slovinsko). Podrobné údaje pro výpočet rozdílu v zaměstnanosti žen a mužů v designérských povoláních se týkají období 2011–2021.

Společenství⁽⁴⁾. Oba tyto genderové rozdíly se v posledním desetiletí zmenšovaly, ale posun k paritě mezi ženami a muži je pomalý. Průměrná roční míra nárůstu v počtu designerek v období 2011–2021 činila 5 % a průměrná roční míra nárůstu přihlášek k zápisu průmyslového vzoru Společenství, u nichž alespoň jedním původcem byla žena,⁽⁵⁾ činila ve stejném období 2,5 % a u přihlášek k zápisu průmyslového vzoru Společenství bez účasti žen 1 %. Tímto tempem by tedy dosažení parity mezi ženami a muži při zápisu průmyslových vzorů Společenství⁽⁶⁾ trvalo 51 let.

Rozdíl v zaměstnanosti žen a mužů v designérských povoláních je důsledkem odvětvové a profesní genderové segregace na trhu práce nebo koncentrace jednoho pohlaví v určitých odvětvích a povoláních, což může vysvětlit rozdíl ve výdělcích mezi ženami a muži, neboť ženy jsou obvykle soustředěny v málo placených povoláních. Ženy tvoří téměř 40 % designérů ve veřejné správě, umění, zábavě a zdravotní a sociální péči. Rozdíl v zaměstnanosti žen a mužů mezi designéry vysvětluje velmi nízký podíl žen pracujících jako elektrotechničtí inženýři a vývojáři a analytici softwaru a podání. Zapojení žen mezi odborníky v oblasti přírodních věd a věd o Zemi a architektky, projektanty, geodety a designéry je ještě vyšší, přičemž v sedmi členských státech EU dosahuje v těchto povoláních více než 50 %.

Průměrný hrubý hodinový výdělek⁽⁷⁾ designérů⁽⁸⁾ je o 50 % vyšší než průměrný výdělek všech zaměstnanců, a to u žen i mužů, ale analýza také potvrdila rozdíly v odměňování žen a mužů v povoláních souvisejících s designem: v roce 2018 vydělávaly designérky ve 14 členských státech EU v průměru o 12,8 % méně než designéři. Rozdílné osobní, pracovní a zaměstnavatelské charakteristiky designerek a designérů tento rozdíl vysvětlují jen částečně: očekává se, že designérky vydělají v průměru o 4,8 % méně než muži, a to podle jejich průměrných charakteristik na trhu práce (méně placených než u mužů), takže nevysvětlené rozdíly v odměňování designérů stále tvoří 8 %. Mezi proměnné, které dále vysvětlují nižší výdělků designerek, patří: země

⁽⁴⁾ To je v rozporu se zjištěními Úřadu pro autorská práva Spojených států (2022), podle kterého „podíl autorek na zápisech je podstatně nižší než míra účasti žen v odpovídajících povoláních. Svědčí to o existenci genderových rozdílů ve využívání systému autorských práv.“ Různá zjištění odhalil Úřad pro patenty a ochranné známky Spojených států, USPTO (2019): „Téměř ve všech vědeckých povoláních se ženy zapojují mnohem častěji, než kolik jich vynalezne patentované technologie. Pouze ve strojírenství se míra účasti žen na trhu práce podobá celkové míře vynálezkyň.“

⁽⁵⁾ Průměrná roční míra účasti žen na zapsaných průmyslových vzorech je v celém období 2005–2022 stejná.

⁽⁶⁾ Světová organizace duševního vlastnictví, WIPO (2016), odhadovala, že budeme-li vycházet z 15% podílu vynálezkyň v roce 2015, bude dosažení genderové vyváženosti ve Smlouvě o patentové spolupráci trvat nejméně 64 let.

⁽⁷⁾ Pro zjednodušení se v této zprávě výrazem průměrný výdělek rozumí průměrný hrubý hodinový výdělek.

⁽⁸⁾ Analýza rozdílů v odměňování žen a mužů vychází ze 14 členských států, pro něž jsou pro výzkumné účely k dispozici podrobná mikrodata ze strukturálního průzkumu výdělků (Structural Earnings Survey, SES): Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Francie, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Malta, Polsko, Řecko a Slovensko.

zaměstnavatele (1,8 %); skutečnost, že ženy jsou v průměru mladší než muži (1,6 %); různá povolání designérů (1,2 %); jejich vyšší podíl smluv na dobu určitou (0,4 %) a vyšší zastoupení žen ve veřejných podnicích, které designérům v průměru vyplácejí nižší platy (0,3 %). Na druhou stranu, jak je u tohoto typu analýzy obvyklé, v oblasti vzdělávání je zaznamenán negativní rozdíl, což dokládá skutečnost, že v průměru mají ženy působící na trhu práce zpravidla vyšší úroveň vzdělání než muži, a v důsledku toho se očekává, že designérky vydělávají více (1,2 %) než muži. Tento záporný rozdíl částečně kompenzuje vysvětlený rozdíl u ostatních proměnných zahrnutých do analýzy.

Dalším zajímavým zjištěním je významnější genderový rozdíl v přihláškách k zápisu průmyslových vzorů Společenství podaných podniky se sídlem v EU (v období 2003–2022 v průměru 21 % průmyslových vzorů s nejméně jednou ženou jako původcem) ve srovnání s vlastníky zapsaných průmyslových vzorů Společenství, kteří nemají sídlo v EU (v průměru 31 % průmyslových vzorů s účastí žen v témže období), s průmyslovými vzory zapsanými korejskými podniky s více než 50 % zapsaných průmyslových vzorů Společenství s účastí žen jako původců a se 40 % průmyslových vzorů s účastí žen jako původců zapsaných podniky se sídlem v Číně.

V neposlední řadě dvě třídy podle Locarnského třídění⁽⁹⁾ mají podíl podaných přihlášek s nejméně jednou ženou jako původcem vzoru ve výši 36 %: třída 05 Textilní metráž, umělé a přírodní materiály ve štůčcích a třída 11: Ozdobné předměty. Na druhou stranu mají tři třídy méně než 12 % průmyslových vzorů s účastí žen jako původců vzoru: třída 17: Hudební nástroje; 22: Zbraně, pyrotechnické výrobky, lovecké a rybářské potřeby a potřeby na hubení škůdců a třída 25: Stavební jednotky a konstrukční prvky.

Odlišná situace designérek v členských státech EU je shrnuta v tabulce 1, přičemž jde o rozdíly v zaměstnanosti žen a mužů (podíl designérek), rozdíly v odměňování žen a mužů mezi designéry před korekcí a po korekci z hlediska různých charakteristik designérek a designérů (očištěný a neočištěný rozdíl v odměňování žen a mužů) a podíl zapsaných průmyslových vzorů Společenství s alespoň jednou ženou jako původcem vzoru nebo genderové rozdíly v zápisu průmyslových vzorů Společenství.

⁽⁹⁾ Locarnské třídění je mezinárodní třídění používané pro účely zápisu průmyslových vzorů k označení výrobku (výrobků), pro který (které) má být průmyslový vzor použit nebo ve kterém (kterých) má být ztělesněn.

Tabulka ukazuje, že přihlášky k zápisu průmyslových vzorů Společenství podaných společnostmi z Belgie, Dánska, Estonska, Finska, Francie, Irska, Litvy, Lotyšska, Lucemburska, Německa, Nizozemska, Portugalska, Řecka, Slovinska, a Švédska mají podíl žen jako původců vzoru vyšší, než je průměr v EU, který činí 20,9 %.

Tabulka 1: Podíl designérek, neočištěný a očištěný rozdíl v odměňování žen a mužů a zapsané průmyslové vzory Společenství s nejméně jednou ženou jako původcem vzoru.

% žen	Designérky	Neočištěný rozdíl v odměňování žen a mužů	Očištěný rozdíl v odměňování žen a mužů	Zapsaný průmyslový vzor Společenství*
EU	23,7	12,8	8,0	20,9
Rakousko	20,4			17,9
Belgie	20,6			29,2
Bulharsko		28,1	28,0	5,4
Česká republika	18,7	18,9	14,4	17,7
Německo				22,4
Dánsko	23,3	10,2	5,8	21,7
Estonsko	29,5	20,9	15,0	25,4
Řecko	27,3	23,0	15,0	25,9
Španělsko	26,0			15,4
Finsko	21,1			21,5
Francie	26,1	11,1	9,1	22,3
Chorvatsko	26,7			16,0
Maďarsko	18,0			14,0
Irsko	24,7			26,1
Itálie	25,2	9,5	7,9	16,3
Litva	28,2	21,1	12,1	28,4
Lucembursko	18,7	9,0	5,5	40,0
Lotyšsko	33,0	27,1	18,9	39,1
Nizozemsko	17,1			27,4
Polsko	21,7	24,5	15,9	17,8

Portugalsko	27,6			26,5
Rumunsko	22,9			18,1
Švédsko	27,5			22,7
Slovinsko				21,2
Slovensko	18,0	12,8	11,5	12,6

Zdroj: Výpočty autorů na základě mikrodat z průzkumů EU-LFS/SES pro výzkumné účely s dostupnými a spolehlivými údaji a databáze zapsaných průmyslových vzorů.

Poznámka: referenční období: designérky (2011–2021); rozdíly v odměňování žen a mužů (2018) a genderové rozdíly (2003–2022).

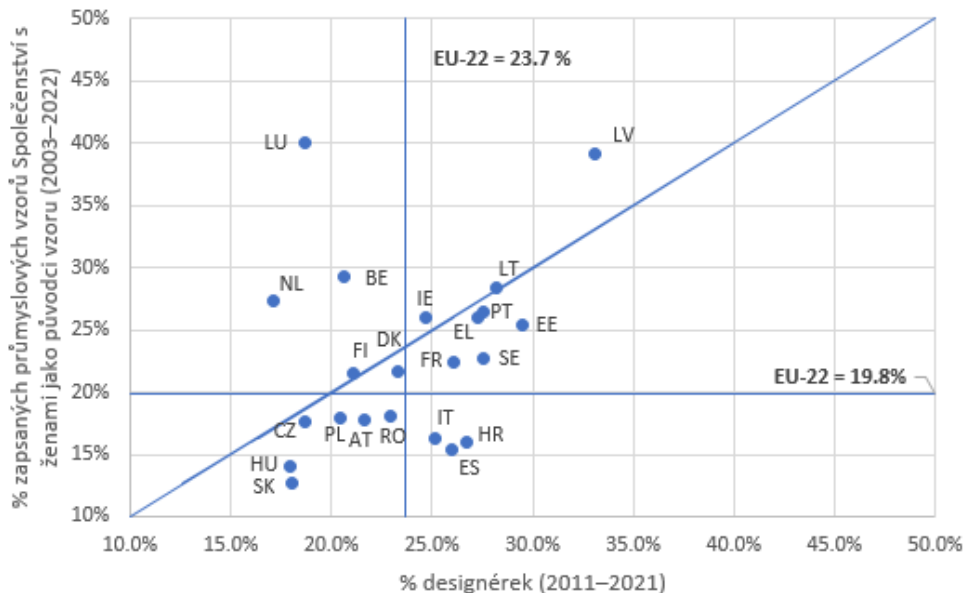
* % podaných přihlášek k zápisu průmyslových vzorů s nejméně jednou ženou jako původcem vzoru.

Obrázek 1 porovnává účast žen v povoláních souvisejících s designem a jejich účast v systému zapsaných průmyslových vzorů ve 22 členských státech ⁽¹⁰⁾. Polovina členských států se nachází na diagonále nebo v její blízkosti, což znamená, že účast žen na povoláních v oblasti designu odpovídá jejich míře využívání evropského systému zápisu. V obou ukazatelích vyniká Lotyšsko s téměř 35 % designérek. Na druhé straně tři země vykazují rozdíly v účasti žen v designérských povoláních a v systému zapsaných průmyslových vzorů Společenství: Španělsko, Chorvatsko a Itálie mají podíl žen jako původců zapsaných průmyslových vzorů o deset procentních bodů nižší, než je jejich účast na trhu práce.

Mezi původci, kteří podávají přihlášky k zápisu průmyslových vzorů, jsou proto designérky nedostatečně zastoupeny. Zapojují se také méně často než muži a za svou práci dostávají nižší odměnu. I když je pokrok znát, tempo změn je pomalé.

⁽¹⁰⁾ Bulharsko, Německo, Malta a Slovinsko nevykazují rozdíl v zaměstnanosti žen a mužů mezi designéry a v případě Kypru a Malty neexistují genderové rozdíly v souvislosti se zapsanými průmyslovými vzory. Průměrné míry EU v tomto srovnání se týkají tradičních členských států (EU22), což je o 1 procentní bod méně, než činí průměr EU-27.

Obrázek 1: Podíl designérek a přihlášek k zápisu průmyslových vzorů Společenství s nejméně jednou ženou jako původcem vzoru v členských státech EU.

Zdroj: Výpočty autora na základě mikrodát z průzkumu EU-LFS pro výzkumné účely s dostupnými a spolehlivými údaji a databáze zapsaných průmyslových vzorů.